

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer ha-Tishbi

Eliyahu Baḥur

רוחב והילא

Ṭshernoḃits, 616 = 1855

פיקה תוא

[urn:nbn:de:kobv:517-vlib-12352](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:517-vlib-12352)

תשבי

צָרוּךְ הרבה נופל זה הלשון על לשון עבודה זרה ופסל כנו (דברי ל"ב) לשדים לא אלוה לשדין הליח בהון צרוך (מלכוס א' י"ח) אם אלהים הוא אם אית ביה צרוך ודומיהם רבים כלם לשון כח ותועלת וכן (איוב ל"ה) מה אועיל מחטאתי מה צרוך מתעל סורתני וכן (ירמיה י"ג) לא יצלח לכל לית ביה צרוך לכל מדעם בלשון אשכנו נוץ ובלעז אוטילז :

צָרָף לשון חבור ורבוך לא נמצא בפסוק גם בתרגום לא מצאתיו רק במקום אחד בתרגום ירוש' (במדבר כ"ד) וצים מיד כתים ויצרפון עמהון לגיונין מן חמאי פי' ויתחברון ורבותינו ז"ל שמשו בו הרבה (קדושין דף מ') כגון הקב"ה מצרפו למעשה מצטרפין יחד והשם צרוף וכן צרוף האותיות וזה ידוע לבעלי הקבלה ונמצא ספר הנקרא ספר הצרופים ואין לי בזה עסק. **צִרְפַּת** שני צרפת הם האחד צרפת הסמוך לצדון והוא שם מקום שנאמר (מלכים א' י"ז) קם לך צרפתה אשר לצדון והשני שם מדינה שנאמר (עובדיה א') כנענים עד צרפת בלעז פרנצא ובלשון אשכנו וראנקרייך :
נשלמה אות הצדי ועל זה לאלהינו נודה

אות הקף

קָבִיא (ר"ס דף כ"ג) המשחק בקביא וברבוי קוביא ודס עצמים קטנים של ששה פאות חקוק על הפאה האחת נקודה אחת ועל השנית ב' ועל השלישית גימל וכן כולם לשחוק בהם ובלשון אשכנו וואורפיל או טופיל שטיין ובלעז דארי ושם תואר קוביוסטום פירוש שחק בקוביא ובערוך פירוש שהוא הגונב נפשות והראשון נכון

קָבֵל לשון קבלה לא נמצא רק בעזרא וברברי הימים ובאסתר שהם ספרי הגולה ופעם אחת במשלי (משלי י"ע) שמע עצה וקבל מוסר אבל בתרגום נמצאים הרבה לשונות מתורגמין בלשון קבלה עיין במתורגמן גם רז"ל שמשו בו הרבה מאד ואין צריך להביא עליהם ראיות והישם קבול או קבלה והתאר קבלן ומקובל נקרא מי שלמד ספרי קבלה והם סתרי תורה ונביאים שקבל איש מפי איש עד מרע"ה לכך נקראת קבלה והיא נחלקת לשני חלקים עיונית ומעשית ואינני כדאי לכאר ענינה כי בעונותי לא למדתי חכמה זו ורעת קרושים אלה לא אדע

ארע ולא אבין :

קבל קובל אני על פלוני הוא לשון תערומות וכן כל לשון צעקת חמס מתורגם בלשון קבלה כמו (בראשית י"ח) צועקים אלי קבלן קדמי זעקת סרוס קבילת סדומאי ודומידם רבים בכלן הבית רפויה אבל לשון קבלה דלעיל היא דגושה וסימנך (שמות כ"ג) שמיע אשמע צעקחו קבלה אקבל קבילה ודוק

קבע קבע לו זמן וכן עת קבוע והשם קבע או קביעות כלם לשון קיום הדבר והגבלתו בל"א גיויצט ובלע"ז דמירמונטו ולא נמצא זה הלשון במקרא אולי יש לדמות לו (ישעיה נה) קבעת כוס התרעלה שהם השמרים ונקראו כן לפי שהם קבועים בתחתיות הכלי :

קדר דוד ופארור וקלתת שלשתן מתורגמין קדרא וכן בדברי רז"ל (עירונין ד' ג') קדרא דבי שותפי לא קדרא ולא המימא והוא הכלי שמבשלין בו ונוהגים לקרא אותו קדרה הקוף בשוא והדלת בצרי ובהא בסוף וכן בקדרה שבשלו בה נתבשלו בל"א האבן ובלעז פינייטה

קדר אנחנו קורין העם הנקרא טרטון קדרים בשם בני ישמעאל (בראשית כ"ה) קדר ואדבאל ומשם שדם שוכנים בערב אבל הטארטורין אינם דרים בערב אלא לפי שגם הם שוכני אהלים בבני ישמעאל - נקראים קדרים כמו הם

קדש לשון זה משמש בדברי רבותינו זכרונם לברכה לענינים רבים קדוש וקדוש וקדושה וקדוש וקדושין והקדש ולא אוכל לפרש כל אחד ואחד אך כל אחד הוא יתבאר במקומו לפי ענינו :

קהל קבוץ גדול נקרא קהל כמו צבור ומשקל אחד קהלה ונוהגין להפריש ביניהם וקורין לקיבוץ יהודים הדרים בעיר אחת קהל ולעיר שבה הקהל נקראת קהלה פאדואה או ויניציא ולרבות קהלות אבל קהל לא יתרבה לומר קהלים גם המקום שבו בתי חיים רוצה לומר קברי מתים נוהגין לקרא קהלה אעפ"י שהוא כפר ואין בו קהל רב :

קטנר (ר"ס ד' כ"ו) אין קטנור נעשה סניגור פירוש מלשון ורכיל והוא לשון יון ממש ובל"א הינדרר ובלעז אינמריגודור והשם קטינוריא

קטנית מיני קטניות ובלשון רבות קטניות ובלשון הקדש נקראים זרעונים ובלשון אשכנז צומין ובלעז לוגומו או

דברי
ס' א'
כלם
צורך
לכל

אחי
מיד
ברון
רפו
דוע
סק-
שם
שר
פת

דם
חת
לם
לעז
וש

ת
(ט)
בה
ל
ול
רי
ה
א

תשבי

או מינוטיא לשון קטנות לכך נקראים קטנית :

קל קלות ראש רבים סבורים שקלות ראש הוא מי שהולך פרוע בראשו וטועים כי הוא נקר גוי הראש כמו שאמר (קדושין דף ל"ט וע"ט) אסור לילך ד' אמות בגלוי הראש אבל קלות ראש הוא מה שאמרו (ברכות ד' כ"ד) אל יקל אדם את ראשו ופירוש בערוך שלא ילך בהרמת ראש אלא בכפיפת ראש :

קלמס (תילים מ"ה) עט סופר מהיר תרגום היך קולמוס דספרא רגיל וכן קורין לו בלשון רומי קלמוס ובלעז קלמי ומזה קורין לבני שמימין בו הקלמוסים והריו (כלים פ"ג) קאלימר וכן בבראשית רבה משל למלך שקנה קאלמרון לבנו וכו' :

קלס כל לשון קלס בלשון המקרא לגנאי כמו לעג וקלס וקלסו לכל הארצות (יחזקאל כ"ג) יתקלסו כך אבל ברברי רבותינו זכרונם לברכה הוא לשבח כמו מקלסין לפני המלך לברך לעלה וקלסו וכן (שיר ז') ופילגשים ויהללוהו תרגום ויקלסו להון ובל"א לובן ובלעז לוידאר :

קלסתר קלסתר פניו פירוש צורת פניו וכן תרגום של (איוב כ"ט) ואור פני לא יפילון וקלסתר אפי (איוב י"ז) ויצורי כצל כלם וקלסתר אפי (איוב י"ד) משנה פניו ותשלחהו מתני קלסתר יהי שלשתן באיוב ולא מצאתי להם דומה בתרגום ובערוך כתיב קלסתר בטית ולא מצאתי כן בכל הספרים המדויקים :

קלף (בראשית ל') אשר פצל ברהמים תרגום די קליף (ויקרא י"ד) ואת הבית יקציע תרגום יקליף בל"א שילין ובלעז שקורצילאר והשם קליפה כגון קליפת השום וכגון קליפת העץ ומזה נקרא העור שכנתבין עליו קלף לפי שנקלף ממנו השער בל"א פערמיט ובלעז פירגמינו

קמא הרבה נהגו רז"ל במלה זו באמרם פרק קמא תנא קמא פירוש ראשון ולא מצאתי זה הלשון בתרגום רק (שמות כ"ג) מתמול שלשום מתורגם ובכל מקום מאיתמלי מדקמוהי רוצה לומר מלפניו ויש ספרים שכתוב בהן מדקמוהי והוא טעות סופר דוק ותמצא :

קמט (איוב י"ז) ותקמטני לעד היה פירש הרמב"ן ז"ל לשון קשירה מדברי רז"ל ומזה אמרו (נגעים פ"ו וע"מ) קמטין והוא בשבילה הבער והעור יתקער יחד בלשון אשכנז רונצלן ובלעז

פאלד

קמ

רבות

פתקי

קמ

והרד

וכן ד

ובלע

מן ו

בשר

קנו

קון ו

ביחד

רוצה

קנו

וכול

עדים

כנף

נקרא

קנו

אחר

תשבי נה

פאלדי וכן פירש רש"י (משלי ל') ליקחת אם לקמטין שבפניה :

קמיע הוא כתיבה מעוטה על קלף שנשאיין בציור לדפואה או להצלחה ופירש בערוך שהוא לשון קשר ונראה לי שהוא לשון קימעה בדברי רבותינו זכרונם לברכה שפירושו מעט ולפי שמשוימן בקמיע פתקין קטנים עם כתיבה מעוטה בראשי תיבות וגימטריאות של שמות קדושים והשבעות לפיכך נקרא קמיע .

קמץ קורין לאדם כילי קמצן ובדברי רז"ל הוא לשון אסיפה וקבוץ באמנם (כתובות דף ע"ו) המקמץ צואת כלבים והדר"ק פירש מה (בראשית מ"א) לקמצים לשון אכיפה וכן דרך הביילי לאסוף ולקבץ על יד וכליל בלשון אשכנז קארנ ובלעז סקארסו ומוזה נקרא גם כן האצבע שלפני הזרת קמיצה מן (ויקרא כ' ה') מלא קמצו שבה היה הכהן מודר הקטורת עיין בשרשי הדר"ק ומוזה קראו גם כן לנקודה כוונת קמץ שבהברח צריך לקמוץ שפתיו יחד ובפתח צריך לפתוח אותם :

קנוניא בדברי רז"ל שנים שעשו קנוניא וכן (ב"מ ד' י"ג ו"מ) חיישינן לקנוניא פירש בערוך לשון רמאות ונראה לי כי קנוניא מלה מורכבת בלשון לעז מן קון ואין כי קון בלעז עם ואון בלעז אחד דהיינו ביהוד גם אונייר בלעז לשון השואה באמנם אונימי אינסימו רוצה לומר בהשואה יחד בלשון אשכנז אוינש ובלעז אוניט זה מה שנראה לי הישר והנכון בפירוש המלה הזאת .

קנה בדברי רבותינו זכרונם לברכה קבול קנין והקנין סודר והוא במקום מה שאומר הפסוק (רות ד') וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר שלח איש נעלו וכולי כן אנחנו קונין עתה בסודר שהוא הבגר וזה שלוחין שני עדים ומבארים לפניהם דברי תנאיהם וכל אחד מהעדים פישט כנף בגדו והמקבלים עליהם לקיים כל דבר נוגעים כנפי בגדיהם וזה נקרא קנין סודר וכן תרגום (רות ד') קנה לך וישלוח נעלו אושיט ירך לקנינא עיין שם :

קנח (שבת דף פ"ה וע"ס) אל יקנח אדם בצרור שקנח בו חברו וכן הרבה בדרז"ל ואין משמשין בו רק בבנין פעל הדגוש והשם קנוח כגון קנוח סעודה והוא מה שאוכלין אחר הסעודה ובלשון יון נקרא אפיקומן כמו שבארתי בערשן :
קנטר ימ

תשבי

קְנִטָר (פסחים ד' ס"ז) התחיל לקנטרן והשם דברי קנטורין והתאר קנטרן וכן אמרו (קדושין ד' נ"ב) מפני שקנטרין הן ובעל הערוך כתב קנתר בתיו ופירשהו לשון כעס ואני לא מצאתיו רק במית ואנחנו מפרשים אותו לשון צחוק בל"א שפוטן ובלעז יוויאד :

קְנִטָר (בראשית כ"ג) וישקול אברהם לעפרון : פירש רש"י יש מקום ששקליהן גדולים שהן קנטרין צינטרניש בלעז (שמות כ"ה) בכר זהב טהור תרגום ירושלמי קנטר זהב דבי ונראה לי שהוא נלקח מלשון רומי שקורין לסך משקל או מספר של מאה צינטיאר והקוף והצרי מתחלפים כמו שיתבאר :

קֹנְטָרָם בעלי התוספות קראו לפירוש רש"י שחבר על הזלמוד קונטרס ואומרים שנקרא כן לפי שבראשונה הוא חבר הפירוש קונטרס קונטרס ואחר כך נעשה ממנו ספר מיוחד וקונטרס נלקח מלשון לעז שקורין לקונטרס קווינטרנו לשון חמשה שכך נוהגין לעשות קונטרס מתמשה עלין בלשון אשכנז בוגן ובלעז פוליי שכל אחד מהם שני עלין נמצא שכל קונטרס עשרה דפין ויש שנעשה מן ארבעה עלין דהיינו שמנה דפין וקורין לו קוואטירנו רוצה לומר של ארבע דפין :

קָנָם בדברי רבותינו זכרונם לברכה קונסין אותו כך וכך פירוש עונשין והשם קנס פירוש עונש וברבוי קנסות בל"א בוס ובלעז פינה :

קִסָר בימים קדמונים קראו לכל מלך של רומי ציסר וזה לפי שהמלך הראשון שלהם היה בן פקועה פירוש שמתה אמו בלדתה אותו ובקעו את כריסה והוציאו הילד חי ועל כן נקרא ציסר כי בלשון רומי ציסריו והוא לשון חתיכה ואנחנו אומרים קיסר כי כן מה שקוראים הם בצדי קוראים אנחנו בקוף וזה בעבור אות הצ' שלהם שצורתו כצורת כף הפוכה כזה ך לפעמים הם קוראין אותו במקום צע ולפעמים במקום כא :

קִפְדָּה נהגו רבותינו ז"ל הרבה בלשון הקפדה בענין חששה באמרם לא הקפיד עליו וכן הרבה אך בלשון הפעיל והוא נלקח מלשון (יחזקאל ז') קפדה בא שהוא ענין כריתה מן (ישעיה ל"ח) קפדתי כאורג חיי וכן הרבה מלשון קצור מתורגם בלשון הקפדה כי כן מי שאינו מקפיד על דבר מקצר

בו וכורת אותו מלכו ואינו חושב בו עוד והשם הקפדה והתואר
(אבות פ"ב) אין הקפדן מלמד :

קפה (ב"ב דף ט') קפה של צדקה (גיטין דף ס"ז) קפה של
בשמים הוא כלי כגון תכה קטנה או ארגו שמשלכין בו
מעות או דבר אחר וכשאומרים קפה סתם רוצה
לומר קפה של צדקה בלשון אשכנז בוכש ובלעז כושלו

קפה (פסחים ד' קי"ח) אין הקב"ה מקפח שבר שום בריו
והוא לשון כריתה תרגום (יסודע ז) פשט גידוד בחוץ
ובמדברא ביטמא קפחין פירוש כורתין וממיתין בל"א
אב שניידן ובלעז טאלייר :

קצב קורין למוכר בשר קצב וכן עשו ממנו פעל (בילק"ד י"א)
לקצב עליו בשר והוא מן (מלכיס ב' ו') ויקצב עץ פי'
חתך או כרת

קצב ימיו של אדם קצובים פירש סדורים וקבועים מן (סיר ד')
כעדר הקצובות פירוש סדורות זו אחר זו והשם
קצבה מלשון (יחזקאל מ"ח) מדה וקצב אחר פירוש
סדר אחר ויש מפרשים מזה (יונה ב') לקצבי הרים ירדתי לשון
קץ וגבול כאלו אמר לקצווי כי הם אחר במבטא :

קרא רבותינו זבדגוס לברכה קראו לפסוק קרא באמרו רישא
דקרא או סיפא דקרא ומ"א מקרא (שבת דף ס"ג) אין מקרא
יוצא מרי פשוטו מקרא מסורס הוא גם קראו לכל העשרים
וארבע מקרא באמרו (מ"ר פ' ויחי) חזרנו על כל המקרא (ע"ח
ד' י"ט) לעולם ישליש אדם שנותיו שליש במקרא ונוהגין ההמון
לקרא ספרי גביאים ביחוד מקרא ובהקדמתי לספר מסורת המסורת
נתתי בזה טעם :

קרא כבר כתבתי בשרש צרק ענין הצדוקים והבייסוסי שהם
נקראים קראים ובלשון יחיד קראו אותו קרא ויש קראי
על משקל בנאי וכן נהגו לקרא לאדם בקיא במקרא
קראה כגון (סיר רכס) בשמת רבי אליעזר ברבי שמעון בן יוחי היו
בני דורו קורין וסופרין עליו בכלל שבחיו קראי וכולי פירוש בעל
פסוק

קרי יש מלה דקרי ולא כתיב או כתיב וז"ל קרי וכאלה רבות
בארתי כלם בספר מסורת המסרת :

קרי

טורין
מדנין
כעס
בל"א
יש
בלעז
דהב
ל או
ר :
ד על
טונה
גשה
מרים
גשה
עלין
עלין
פינ :
דוש
בוס
לפי
אמו
יעל
חנן
קוף
ס
שה
דא
נין
צור
צר

תשבי

קרי קראו רבותינו זכרונם לברכה לשכבת זרע קרי באמרם בעל קרי וכן (ב"ר פ' ויחי) לא ראה קרי מימיו דיעקב והוא לשון (דברים כ"ג) מקרה לילה ומלת (ויקרא כ"ו) אם תלכו עמי קרי פירוש שתאמרו מקרה הוא :

קרבין האשכנזים קורין לפזמים שאומרים בשבתות וימים טובים קרובין ולא מצאו לזה טעם רק שאומרים שהוא ראשי תיבות (תילים קי"ח) קיל רנה וישועה באהלי צדיקים ולזה הטעם אין טעם ולא אוכל להאריך והנני נותן לך טעם איך נפל בינינו זה הטבוש הנה ידוע כי אנחנו האשכנזים באנו מגזע הצרפתים כי כאשר גורשנו מצרפת שנת (שמו"ח) ב' לה גרש יגרש נתפשטנו בארץ אשכנז ונשארנו בפינו הרבה מלות מלשונם ורבים ממנו סבורים שהם מלשון הקודש כמו שכתבתי במלת סרגנס והנה הפיוטים נקראו קריבות בתיו לפי שמקרבין אותם אל התפלה וכן קראים אותן כל שאר היהודים וכן זכרם הרד"ק בשרש עתר עין שם ולפי שהצרפתים אינם מבדילין במבטא בין הצדי וכן התיו הרפויה וכאשר שמענו שאומרים קרבות חשבנו שאומרים קרובין וקדמונו לא מצאו טעם למה נקרא כן אלא שהוא ראשי תיבות כדלעיל ואחר כך מצאתי בספר האשירי בפרק אין עומדין וזה לשונו ורבי אליעזר הקלירי שעשה קרובין וכולי ואני אומר אולי לפי שגם הוא היה אשכנזי היה רגיל לקראם קרובין ועוד הרי הוא קרא אותם קרובין ולא קרובין וזוה בטלן רברי הראשי תיבות דלעיל ועוד אפילו היו הראשונה לא תתכן במלה בהיות הבית דגושה ורוק :

קרן קרן וריוח (פלה פ"א) ודקדן קיימת לו לעולם הבא קרן הוא מה שנמצא בלשון עברי בקצת מקומות שנקרא אשם כמו על גול דג (במדבר ה') להשיב האשם אליו וכן האשם המושב ינידם בחרגום ירושלמי קרנא ועקר קרן הוא לשון חזק והוקף כמו (הכלי"ה) קרן ישעי ודומיהו ודריוח הוא מה שנתוסף על הקרן ועוד אדרב בו בשרש רוח :

קשיט בדברי רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין דף י"ח וב"מ) קשט עצמך ואחר כך קשוט אחרים הוא לשון עדי ותרגום (ישעיה מ"ט) ותקשרים ככלה בקשוט כלתא והשם קשוט עיין בשרש כשט גם בשרש תכשיט ובל"א צירונג ובלעז ארתאמענת

קשיט
רבות
קריא
רא
רא
רב
רבך
הריש
הדש
ומר
סדור
הגוש
שלפי
ונקוד
נשא
הבר
לא
רב
הדי
שמו

אורנאמענט

קשקש נוהגים לקרא הפעמונים הגדולים שתולים הנוצרים בתוך מגדלי בית אלהיהם קשקשים בל"א גלוקן ובלעז קאמפאניוקשקש הוא לשון השמעת קול ובן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ב"מ דף כ"ה) אסתרא בלוגינא קיש קיש קריא וכתב בעל הערוך כי נמצא בקצת נוסחאות כיש כיש בכף :

**נשלמה אות הקוף בשם כל כפוף יוקוף
אות הריש**

ראה דבר שהוא חוב ונכון לעשותו קוראין לו דבר ראוי ולא נמצא בפסוק הק' (אסתר ב') הראויות לתת לה בל"א ווידויג ובלעז דיניו :

ראה (חולין ד' מ"ו) חמשה אונות יש לדאה בלשון אשכנז דונג ובלעז פולמוז ואין לשאול למה נקראה ריאה כי אין טעם לשמות גם בעל הערוך לא הביאו :

רב לשון שר ונגיד וגביר מתורגם רב כמו (בראשית כ') שר צבאו רב חילה (בראשית כ"ג) נשיא אלהים רב קדם יי (בראשית כ"ו) גביר שמ"ו לך רב שויתיה לך וכן עם הכנעניים רבו רבך רבי וכן (מלכי ב' ב') אבי אבי רבב ישראל רבי רבי וכלם הריש פתוחה והיוד לבנוי אבל רבי יהושע ורבי ישמעאל ודומיהם חדש בחירק והיוד נוספת כיור אכזרי ודומיהם ואמר ה"ל כל רב ומר מככל וכל רבי מארץ ישראל ותמהתי על מה שנמצא בהרכה סדורי תפלות רבי הרש בשוא ולא יתכן בנקוד כלל כי הבית הגושא ואין דגוש אחר שוא נע ונראה לי הטעם כיקרה זה לפי שלפעמים כותבים במקום רבי חדש לבדה בנקודה עליה כזו ר' ונקודה בשוא ולא בנקודה אחרת לפי שהשוא אינה תנועה לכך נשארה גם כן במלת רבי אך קשה לי שאנחנו האשכנזים קוראים הברת הריש בקמץ חטוף ונאמר רבי על משקל חלי עזו ולעולם לא מצאתיה כן לכן אני אומר שדינה להיות בחירק רבי כי שרשו רבב והראיה כי הפייטנים כאשר חתמו את שמם כתבו אחר הריש יוד כגון אליעזר בריכי קלירי לתורות על חירק הריש ויש שמישומין גם כן יוד אחר הבית הראשונה כמו רבי שמעון הגדול שחתם